

Erdei Ferenc akadémikus véleménye az alább felsorolt munkákról.

- Belényessy Márta: Adatok a tanyakialakulás kérdéséhez. Bp. 1948.
 Solymos Ede: Egyéni és szövetkezeti halászat a velencei tavon. Ethn. 1952.
 Molnár Balázs: Adatok a komádi tanyák történetéhez és a tanyai lakosság életmódjának mai állásához. Ethn. 1952.
 Balassa Iván: A szocialista élet falun történő építése néprajzi kutatásának néhány kérdése. Ethn. 1952.
 Balassa Iván: A termelőszövetkezeti munkaközösség munkája. Ethn. 1952.
 Barabás Jenő: Recherches des "tanya" /hameaus/ hongrois/. Acta Ethn. I. 1-4.

A felsorolt néprajzi tanulmányokat elolvastam és a kért véleményt az alábbiakban adom meg.

1./ Mindenekelőtt meg kell jegyezmem, hogy a részemre megküldött anyag a néprajzi kutatásnak csak egy - bár igen fontos - területére vonatkozik, tehát észrevételeim ennek megfelelően csak ennek a területnek az anyagára támaszkodnak. Azt is hozzá kell tennem, hogy a néprajzi kutatás alapvető elvi és módszertani problémáit én nem ismerem eléggé, tehát ilyen vonatkozásban csak korlátozott értékű megjegyzéseket tudok tenni. A tanulmányozott anyag alapján mégis teszek általánosabb észrevételeket, főleg arravonatkozóan, amit hiányolok.

2./ A tanulmányozott anyagból Balassa Iván cikke, illetve vikkéi foglalkoznak elvi és módszertani kérdésekkel, erre alapítom ezirányú észrevételeimet. Balassa cikkének a jellege, valamint a különböző részletkérdésekkel foglalkozó anyagban alkalmazott módszerek, a kutatás és közlés jellegzetességei azt a meggyőződést keltik bennem, hogy az etnográfusok nem eléggé határozottan és rendszeresen törekednek arra, hogy módszerei kérdéseiket népi demokráciánk fejlődése, a marxizmus-leninizmus alapvető elméleti utmutatása és a szovjet néprajzi tudomány eredményei alapján feldolgozzák és tisztázzák. Balassa Iván cikke például lényegében szubjektív megjegyzéseket tartalmaz, amelyek között sok helyen és érdemes meglátás is van, azonban szemmel látható, hogy a kutatók munkájában ez nem tisztázta a legfőbb elvi és módszerei kérdéseket. Az átolvasott cikkekben például ma is túlteng a naturalista leírás és nem egyszer a jelenségek romantikus szemlélete.

Ebből a szempontból Balassa cikkében főleg azt hiányolom, hogy nem értékeli népünk új életmódjának a jelenségeit egész összefüggésében, ezért az új és a régi helyesen felvetett kérdésében nem tárja fel azt a kérdést, hogy az etnográfusnak ki kell választani azokat a jelenségeket, amelyeket elsősorban tanulmányozni kell, hiven ahhoz az idézethez, amit szovjet forrásból közöl: "az etnográfusnak meg kell jelölnie a kultúrában az életmódban azt, amit a közeli és távoli jövőben fejleszteni kell". Ez vezette arra az álláspontra, hogy mint kutatandó témákat felsorolja a szövetkezeti gazdálkodást, általában a település kérdését, az építkezést, a lakberendezést, a háztáji gazdálkodást, a szövetkezeti munkaszervezést, a családi életet, az ünnepi alkalmat és a falusi népművészetet is, valamint helyesen utal a jelenségek vizsgálatában a történeti szemléletre, továbbá a munkásosztálynak a parasztságra gyakorolt hatására, azonban ezek között nem emeli ki azokat a jelenségeket, amelyek éppen a születő új szempontjából döntő jelentőségűek és velük kapcsolatban a néprajzi kutatásnak is nagyjelentőségű szerepe van. Két kérdésre utalok itt különösen.

a./ Balassa Iván egyenesen lebecsüli a gazdálkodás technikájának a kutatását azzal, hogy "a termelészövetkezet munkájának helyi változatokat nem kutató agrotechnikai részét pedig hagyjuk az e kérdésekkel foglalkozó tudományok számára". Ez magábanvéve helyes. Azonban a lehető legnagyobb súlyt kellene helyezni az etnográfusoknak a helyi termelési kultúra feltárására, mert ezek olyan népi tapasztalatok, amelyek között nagy tömegben vannak élenjáró tapasztalatok, amelyek feltárása és megismertetése a mezőgazdasági termelés emelésének egyik kiemelkedően fontos tényezője. Ennek a részletekbemenő és nagyigényű kutatása annál inkább fontos lenne, mert korábbi gazdaságpolitikánk egyik negatív eredménye a mezőgazdaságban az, hogy az utóbbi időben nemcsak nem fejlesztettük az ilyen hazai tapasztalatokat, hanem sok esetben visszafejlesztettük őket, emiatt felelevenítésük, fejlesztésük és terjesztésük a legnagyobb mértékben időszertü /kertészet, szőlészet, borászat, gyümölcsstermelés, állattenyésztés, stb./ Ugy ítélem, hogy a néprajzi kutatásnak etekintetben egészen rendkívüli feladatai vannak, s ha ezt helyesen összekapcsolva más erre vonatkozó tudományágakkal eredményesen folytatják, hatalmas tudományos és gyakorlati eredményeket érhetnek el.

b./ A másik kérdés a népművészet problémája. E téren a néprajzi kutatás teljesen megrekedt a korábbi gyűjtögető és formális feldolgozó módszereknél és még etekintetben is komoly hibák vannak a kutatásban. Véleményem szerint e téren alapvető módszери előrelépésre van szükség és nem kevesebbet kellene kitűzniük az etnográfusoknak, mint azt, hogy a szocialista építés időszakában, kulturforradalmuk fejlődéséhez képest, mélyrehatóan meg kellene vizsgálnia mind a folklór, mind a tárgyi néprajz területein a régi paraszti kultúra és az új szocialista kultúra helyzetének és összefüggésének a kérdéseit. Ezt annál inkább az etnográfusoknak kellene felvetni, mert kulturpolitikánknak ez különösen gyenge pontja. Amíg egyik oldalon van állami, népi együttesünk, van népművészeti kiállításunk, a másik oldalon a nép széles tömegei számára népi kulturánknak ezek az értékei nem élők, sőt a legveszedelmesebb elszigetelődés állapotába jutottak. Ezeket a kérdéseket etnográfusainknak úgy kellene felvetni, hogy közvetlenül kapcsolódjanak kulturforradalmunk problémáihoz és célkitűzéseikhez. E téren egész kulturpolitikánkat komoly felelősség terheli, de ezen belül a legnagyobb felelősség az etnográfusoké.

3./ Külön megjegyzéseket kell fűznöm a település, illetve a tanya kérdésével kapcsolatos anyaghoz. Ez a kérdés, lehet mondani, régóta divatos témája a néprajznak és ez magábanvéve pozitív jelenség. Az ezzel kapcsolatos anyag azonban amellett bizonyít, hogy ezt a kérdést nem tudja még helyesen kezelni a néprajz és sok hasznos kutatás mellett is nem ismeri fel a települési viszonyok igazi jelentőségét a gazdasági fejlődésben és ennek megfelelően nem is jut sem tisztázott felismerésekhez, sem helyes következtetésekhez. Mindamellett az erre a témára vonatkozó kutatásokat érdemesnek és hasznosnak ítélem. Különösen sok értéke van Molnár Balázs tanulmányának, azonban ő sem jut el a téma helyes kezeléséhez és összekeveri a vizsgálat helyes szempontjait, teljesen homályos, romantikus törekvésekkel. Véleményem szerint a települési viszonyok kutatását is sokkal nagyobb igényvel kellene felvetni, sokkal közelebbi vonatkozásban kellene vizsgálni szocialista építésünkkel és így a kiszélesített kutatást nemcsak a tanya, hanem különböző falusi települési formák vonatkozásában is el kellene végezni.

4./ Végül az egész néprajzi kutatásunkra vonatkozó benyomáson az, hogy az etnográfusoknak főképpen bátoritást kellene adni és sokkal nagyobb igényt kellene velük szemben támasztani. Én elég jól ismerem az etnográfus gárdát és véleményem szerint elég széleskörű és

u 2834/39

sokoldalú anyagismerettel, felkészültséggel rendelkeznek ahhoz, hogyha megfelelő elvi útmutatást és bátorítást kapnak, igen hasznosan vihetik előre nemcsak szűkebb tudományukat, hanem egész kulturpolitikánk számára is kitűnő segítséget nyújthatnak.

Barabás Jenő tanulmányával kapcsolatban észrevételeimet az alábbiakban közlöm:

1./ Értékes, jó munka, az összes tanyai tanulmányok között a legmagasabb színvonalú. Ennek ellenére még messze van ahhoz, hogy ebben a kérdésben tisztázza és megoldja mindazokat a kérdéseket, amelyek a kutatás jelenlegi anyaga alapján elvégezhetők. Különösen sajnálom, hogy elkerülte a figyelmét a kérdésben tartott akadémiai székfoglalom, mert az több hiányossága és hibája ellenére is éppen a dialektikus szemlélet érvényesítése szempontjából ad néhány fontos támpontot.

2./ A fenti hiányosság mellett egy kérdésben is egészen helytelen úton indul el Barabás, nevezetesen a földközösség és az egyéni földtulajdon kérdésének a tanyarendszerrel való összefüggése terén. Bár a kérdést mélyrehatóan vizsgálja, mégis teljesen helytelen álláspontot foglal el akkor, amikor a tanyák kialakulását éppen a földközösséggel hozza összefüggésbe.

Végeredményben az a véleményem, hogy az újabb tanulmányok között Barabás Jenőé és Molnár Balázsé nagymértékben előreviszi a kérdést és bátran kitűzhetik az etnográfusok azt a feladatot, hogy ezt a hosszan vitatott, sok gazdag részletanyaggal feltárt kérdést áapkaiban tisztázzák és az ezzel kapcsolatos kérdéseket úgy oldják meg, hogy mezőgazdasági politikánk számára is igen hasznos szolgáltatást jelentsen.

Budapest, 1953. október 26.

Erdei Ferenc

Fülep Lajos professzor, lev. tag véleménye az alább felsorolt munkákról.

Csilléry Klára: Tájékoztató népi lakásberendezés gyűjtéséhez.
 Fél Eszt: Tájékoztató a népviselet gyűjtéséhez. 1952.
 Rákosi Mátys elvtárs 60. születésnapja, az új magyar népi díszítőművészet fejlődésének hatalmas forrása.
 Kresz Mária: Népi díszítőművészetünk fejlődésének utjai.
 Csilléry Klára: Vázlatok Tiszaigaz népi lakáskulturájából.
 Csilléry Klára: Az ácsolt láda.

A rám kiosztott hat mű közül három nem tudományos jellegű, nem alkalmas sem a tudományos módszer, sem az ideológiai minőség megítélésére. Közülük az egyik: Rákosi Mátys elvtárs 60. születésnapja stb. című - az Ethnographia 1952. 1-2. számában - nyolc lapnyi lelkendezés az alkalomra készült tárgyak remek voltáról; a kiállításon "a szocialista tartalomnak magas színvonalu megjelenése... hozott... újat, fordulópontot népművészetünkbe, ezzel mutat új távlatot a jövő felé". Aligha kell mondanom, hogy a "szocialista tartalom magas színvonalu megjelenése" mennyire inkább csak óhaj ma még, mint valóság. A másik kettő: Csilléry: Tájékoztató népi lakásberendezés gyűjtéséhez. 1952. és Fél Eszt: Tájékoztató a népviselet gyűjtéséhez. 1952. a Népművészeti Intézet kiadványa, vidékiek, falusiak felvilágosítására, hogy milyen népi jellegű tárgyakat igyekezzenek az elkallódástól megmenteni, gyűjteni, kultúrótthonokban fölhasználni, stb. - a célnak mindenképp megfelel.

A három tudományos dolgozat:

1./ Csilléry: Az ácsolt láda /Osztályközlemények, 1951./ Témaválasztása nagyon szerencsés. Az ácsolt láda a népi életnek, s ahol művészi, a népművészetnek egyik legnagyobb muma - az ókorba visszanyúló -, nagyon érdekes, gyakran nagyon művészi ága, amelyen talán legjobban megtalálhatók a régi népművészet nemzetközi formái és változatai, s amely különösen élénken szemlélteti a népi élet változásait, anyagi kulturáját, a parasztság osztálytagozódását, stb. Mégis meglehetősen elhanyagolt terület, különösen, ha fontosságát tekintjük. A dolgozatnak ezért nagy érdeme, hogy bőséges anyagismerettel, a hazai és külföldi irodalom széleskörű felhasználásával együtt megmutatja az anyagot, leírja a készítés technikáját, vázolja a műfaj kronológiáját. Ennél többre nem vállalkozik, de egyelőre úgy látszik, nem is igen vállalkozhat. Lényegében tehát a dolgozat anyagközlés, tárgy-leírás és történeti sorrend megállapítása, annak megemlékezésével, hogy milyen társadalmi, gazdasági viszonyok és technikai eszközök determinálják változásait. A determináló társadalmi-gazdasági tényezők behatóbb vizsgálatára nem vállalkozik, de a szerző nyilván gondol rá, mert azzal végzi, hogy a kutatást folytatja, több eredményt a hazai és külföldi szakemberek figyelmének fölkeltesétől vár. Amit hiányolok, az ácsolt láda díszítésének népi-művészettörténeti adekvat értékelése. Az anyag, szerencsére, igen gazdag, a kutató még nem ismerhette meg mind, ha módja és alkama less lehetőleg az egésznek közvetlen megismerésére és összehasonlító, rendszerező földolgozására, jó szolgálatot tehet népi művészetünk tudományos és gyakorlati ügyének.

2./ Csilléry: Vázlatok Tiszaigaz népi lakáskulturájából. /Ethnographia 1952. 1-2.sz./ A dolgozat a Népr. Múz. tiszaigazi munkaközössége kollektív munkájának részleteként készült, s amint a szerző legelől mondja, a teljes műből ismerhető meg Tiszaigaz egész gazdasága, társadalmi

és kulturális fejlődése, tanulmányában tehát nem tér ki rá. Ilyenformán a dolgozat éppen az ideológiai és methodikai megítélésre alig ad módot. Hogy a könyv többi része hogyan teljesíti ezt a feladatot, a dolgozathól nem derül ki. A címben megnevezett témát egyébként a fiatal házasok butorzatának vizsgálatára redukálja, ami, azt hiszem helyes, mert éppen az új család alapításával vetődik fel a kérdés, milyen legyen a butor, s így ez a momentum a vizsgálatot és tárgyalást elevenebbé, dinamikusabbá, történetibbé teszi. Vizsgálata nagyjában az utolsó másfél századra terjed. Külön gondja van a parasztságban az osztálykülönbségekre, jól megmutatja, hogyan érvényesülnek az otthon, a lakás, a butorzat milyenségében és hogyan nőnek meg a kapitalizmus fejlődésével. A dolgozat így, ahogy van, ebben az ideológiailag - hogy ugymondjam - mentesített formájában, szolid, becsületos munka, nem találok benne különös fennakadnivalót.

3./ Kresz Mária: Népi díszítőművészetünk fejlődésének utjai. /Ethnographia, 1952. 1-2. sz./ Témáját úgy határozza meg, hogy a magyar népi díszítőművészet, az u.n. népművészet fejlődésének utjait fogja vizsgálni, benne az új, szocialista népi díszítőművészet kialakulását, rámutat a magyar népművészet nagy lehetőségeire és ismerteti a felszabadulás óta elért eredményeket. A vállalt feladatot józanul, tárgyyszerűen és szuperlatívuszok nélkül teljesíti. Állandóan tekintettel van a Szovjetunióban évtizedek óta folyó intenzív munkára, s a rá való hivatkozásnak nincs ürügy vagy takaró jellege, mintahogy a Marx-Lenin-Sztálin-Gorkij idézetek sem azonosok a már annyiszor olvasottakkal, azt a benyomást keltik, hogy a szerző valóban olvasta és tanulmányozta az idézett műveket. A narodnyikizmust és következményeit megítő részletes bírálata is őszintének látszik, éppen frázistalanságánál és higgadt okosságánál fogva. Amilyen nagynak látja az új lehetőségeket, olyan óvatos, bár minden értéket örömmel elismerő, az eredmények megítélésében. Az egész dolgozat gondolatmenete nagyon helyesen - minden "örök" magyar romantikával és hasonlókkal szemben - az, hogy népművészetünk nemzeti jellege a magyar nép történeti fejlődésének sajátosságaiából származtatható. Ezt a történetiséget jellemző, meggyőző példákkal illusztrálja. Egészében jó, hasznos dolgozatnak tartom. Nem tudom hirtelenében eldönteni, részletesebben vizsgálat kellene hozzá, de ifjúkori emlékeim alapján az az érzésem, hogy a Huszka féle "nemzeti" romantizálás talán még annyira se volt haladó, mint amennyikét a szerző talál mentségére, de ha netán téved is - amit, ismétlem, nem merek állítani -, kár aligha származik belőle, mert azt a tudománytalan, dilettáns narodnyikizmust hivatott szakemberek hamarosan úgy elintézték, hogy feléledésétől nem kell tartani.

1953.X.10.

Fülöp Lajos

Ms 2834/41.

Gyórfy Sándor véleménye az alant felsorol munkákról.

Katona Imre: Az első véres május 1.- a viharsarokban.

Katona Imre: A jobbágyok és osztrákok büntetésének emléke a tiszai-
igari epikus hagyományokban.

A tanulmányok alapos, lelkiismeretes kutatómunka eredményei. Látszik rajtuk, hogy szerzőjük érti és szereti szakmáját. Arra is vallanak, hogy Katona I. becsületesen igyekszik néprajzi munkásságát a marxizmus-leninizmus elvi alapján végezni. Sajnos, a klasszikusok tanításait azonban nagyon mechanikusan alkalmazza. Megállapítja pl., hogy a magyar mezőgazdaság kapitalista fejlődése "főbb vonásaiban is egyezik az oroszországgal", ugyanakkor nem mutat rá a lényeges különbségekre és nem elemzi a konkrét magyar sajátosságokat.

Maguk a tanulmányok gazdag tényanyag elemzésén alapulnak, szerzőjük jól választja ki a legfontosabb, valóban közlésre méltó részleteket. Kifogásolni lehet a következtetések levonásának, a közölt anyagok elemzésének hiányát.

Budapest, 1953. október 18.

Gyórfy Sándor.

Hádor György véleménye az alább felsorolt munkákról.

Vajda László: Nagy magyar utazók.

Bolgár Lejos: XVIII. századi magyar utazók Délamerikában. Ethn. 1952.

Balassa Iván: A Néprajzi Múzeum kapcsolatai az orosz néprajztudománnyal. Ethn. 1952.

Vajda László: Nagy magyar utazók /Nyvelt Nép 1951./ 'c. műve alapján helyes szempontok szerint igyekezik a magyar néprajz haladó hagyományait népszerűsíteni. Helyesen emeli ki a könyvében tárgyalt nagy magyar utazók emberi nagyságát, tudományos érdemét, hazafiságukat. A szakmai kritika a könyvet döntően pozitíven értékeli, kiemelve, hogy nemcsak a népszerűsítés terén jelentett előrelépést, hanem több ponton eddig még fel nem dolgozott új anyagot tárt fel. /Balassa Iván kritikája az Ethnographia 1952. év I. II. számában./

A könyv hiányossága - és erre helyesen mutatott rá az említett bírálathogy a tárgyalt etnografusok működésében csaknem kizárólag a pozitív vonásokat emeli ki, a negatív mozzanatokot viszont alig említi a szóval a kép természetesen vessit gazdagságából és hitelességéből.

A könyv másik fogyatéksége, hogy a tárgyalt utazókat és eredményeiket egymástól izoláltan tárgyalja, nem mutatja meg helyüket a magyar néprajztudomány egészében, fejlődés történetében, még kevésbé állítja bele őket az egyetemes néprajztudomány fejlődési folyamatába.

A fogyatékségek ellenére a könyv egészében sikerült és alkalmas arra, hogy felkeltse a néprajztudomány iránt az olvasók érdeklődését.

Bolgár Lejos: XVIII. századi magyar utazók Dél-Amerikában /Ethnographia 1952. III-IV./

A cikk, mint előzetes közlemény jelent meg s így végleges véleményt még nem lehet róla mondani. Nem derül ki világosan a cikkből, milyen mértékig van szó új anyag feltárásáról, sőt az sem világos, hol dolgozott a szerző eredeti források alapján és hol támaszkodik mások kutatásaira. /Kérdés, hogy Bangha Béla tekinthető-e hiteles forrásnak?!

A cikk elvileg nem elég tisztázott. Nincs benne kidolgozva a viszony a cikk általános része között - amely elítéli a jezsuiták délamerikai "missziós" tevékenységét -s és a speciális rész között, amely a nagy jezsuiták tudományos jelentőségének méltatásával foglalkozik.

Balassa Iván: A Néprajzi Múzeum kapcsolatai az orosz néprajztudománnyal /Ethnographia, 1952. I-II./ c. tanulmánya igen értékes anyagot tár fel az orosz-magyar kulturális kapcsolatok történetéből. Pozitív értékek mellett a dolgot olykor az adathalmaz hibájába esik; így mellőzni lehetett volna a magyar néprajztudománynak az orosz kereskedőkkel való kapcsolatát - ami lényegében már tudományon kívüli kapcsolat. E hogy a szerző értékes anyagot jobbra az anyagpublikálás szintjén tett. Helyes lett volna, ha többet tudunk meg a cikkből a tárgyalt tudósoknak nemcsak szakmai eredményeiről, hanem módszeréről s az általa képviselt tudományos irányzatról is.

Budapest, 1953. október 20.

Hádor György

Sándor Pál véleménye az alább felsorolt munkákról:

- Szolnoky Lajos: Az Orsz.Néprajzi Múzeum gyűssalygyűjteménye. 1951.
- Belassa Iván: A Néprajzi Múzeum favilla gyűjteménye. Ethn. 1949.
- Szolnoky Lajos: Minőségi csoportok, mennyiségi egységek és a fonelrendezés számozási rendje a kenderfeldolgozásban. Ethn. 1950. 1-2.
- Bakó Ferenc: A magyar paraszti mézőgégetés kutatása. Csztályközl. Muzológiai sorozat. 1951.

Bakó Ferenc: A magyar paraszti mézőgégetés kutatása c. munkájának történelmi vonatkozásu kérdéseiről.

1. / A feldolgozás módszerével kapcsolatban hibának tartom, hogy a szerző a paraszti mézőgégetés technikai menetének ismertetését elszakítja a kérdés termelési, társadalmi oldalától. Ha a szerző - mint tanulmánya végén jelzi - látja is a probléma általános társadalmi oldalát, nem helyes, hogy először nem ezeket dolgoztá illetőleg tárta fel. Világos ugyanis, hogy a termelési viszonyok s általában a társadalmi és osztályviszonyok történelmi fejlődése, változása fogja lényegesen befolyásolni a paraszti mézőgégetés technikai menetét, egyes mozzanatait - és nem megfordítva. Az adott esetben a probléma technikai vonatkozásai - bármily gondos és aprólékos legyen is e téren szerző munkája - nem tükrözik termelési viszonyok történelmi változásának, fejlődésének folyamatát, s így függetlenek ennek az alapsnak a változásától.

Ebből következik azután az a szembetűnő hiányosság, hogy szerző még csak utalásszerűen sem jelzi: melyik paraszti réteg sajátos iparüzése a mézőgégetés és milyen szerepe volt és van ennek az iparnak a családi háztartás fenntartásában és egyáltalán a parasztgazdaságban.

2. / Nem helyes az sem, hogy a szerző jórómán időtől függetlenül igyekszik a kérdés kifejtésére. A néprajz természetesen nem igazodhat mereven a történetírás követelményeihez, de semmi esetre sem dolgozhat a történelmi fejlődéstől függetlenül és a kérdések feldolgozásánál nem vonatkoztathat el az alapvető történelmi korszakoktól, illetőleg szakaszoktól. Szerző esetében pl. a felismerés előtti és utáni időszak teljesen összefolyik. Nincs meghatározott történelmi kiindulás; egymástól alapvetően különböző időszakokat / a 45 utáni és az 1890-es éveket / tárgyalása során nem különböztet meg egymástól. Ebből következik, hogy nemcsak a felismerés hatását nem vizsgálja a paraszti mézőgégetés vonalán, de a magyar kapitalizmus közel 100 éves korszakában sem jelöl meg semmiféle lényegbevágó változást, vagy éppen áttörést a kérdéses területen. Ezzel a hibával függ össze az a téves állítás, melyszerint az árugazdaság 1890-ben fejlődött volna ki /296/.

B a l a s s Iván a Néprajzi Múzeum favilla-gyűjteménye c. dolgozatának történelmi vonatkozásu kérdéseiről.

Szerző munkája -történeti szempontból is - értékes adatokat tartalmaz az 1830-as 40-es évek idejére a belső piac, a falusi mellékés háziipar vonatkozásában. Ezek az adatok azt tenusítják, hogy ennek az iparágnak viszonylag jelentős szerepé volt a 48-as forradalom előtti Magyarországon. Szerző közlései értékesen egészítik ki a vonatkozó gazdaságtörténeti irodalomnak a fenti kérdéssel kapcsolatos anyagát, s így azokat a gazdaságtörténész is felhasználhatja.

Anyagban általában gazdag dolgozatának három hiányosságát kell megemlítenem.

Társadalmi vonatkozások elhanyagolása

Mint az előbb említett szerzők munkáinál ugy jelen esetben is szembevetendő az adott kérdés feldolgozásának az a módszere, amely a legkevésbébb figyelemre éppen a társadalmi, történelmi vonatkozásokat méltatja. Szerző megelégedett a favillák különböző típusainak aprólékos ismertetésével és földrajzi elterjedettségével, de ugyanakkor nem vizsgálta meg azt a nem kevésbé fontos kérdést, hogy a favillák különböző típusainak használata milyen összefüggésben van a parasztság különböző rétegeinek gazdálkodásával. A néprajztudomány számára sem lehet ugyanis közömbös kérdés: hogyan függ össze a primitívebb, vagy fejlettebb termelőeszközök használata a szegény, közép, vagy gazdagparaszt gazdálkodásával.

Másodszor hiányosság az is, tul általánosan, globálisan kezeli a történelmi fejlődés menetét. Megnyulvánul ez abban, hogy nem tesz különbséget feudális és kapitalista korszak között /108/. Megnyulvánul abban is, hogy a kapitalista korszakra vonatkozó tényanyagot olyan irodalomra való hivatkozással közli, amelyik az 1848 előtti időre közöl anyagot. Általában szerző munkájából nem derül ki, hogy mikor ír 1848. utáni és mikor 1848. előtti időszakról, sőt még az sem, hogy mikor ír 1848. utáni és mikor az előtti korszakról. Ezért a feudális korszak nemcsak a kapitalista korszakkal, de még a szocializmus építésének idejével is egybefolyik; illetőleg ezek az időszakok történelmileg nem különülnek el egymástól. Holott világos, hogy a feldolgozandó témának - a hazi favillák néprajzi vonatkozásaonak - a termelési viszonyok alapvető változásával együtt megváltozik a jelentősége, fontossága, sőt a termelésben vitt szerepe is. Ennek a változásnak, termelési, társadalmi vonatkozásai azonban szerző munkájából nem derülnek ki. Harmadszor, szerző azt az elvi jelentőségű feladatot tűzte ki maga elé, hogy " a termelőeszközök változásának, fejlődésének a társadalomra gyakorolt hatását" mutassa be. Ezzel szemben a közölt anyag nem ezt, hanem inkább a termelési viszonyok változásának a termelőeszközök fejlődésére gyakorolt hatását mutatja be, ha részlegesen, ha rendkívül szűk területen is. Maga a szerző állapítja ugyanis meg: "Először azok a villák tűnnek el, melyek minden átalakítás nélkül a természetesen nőtt fa felhasználásával készültek, majd azok, amelyeket nem lehetett nagyobb mennyiségben manufaktúraszzerűen készíteni. A régebbi eszközök helyét a tartósabb...vaseszközök foglalják el./137/ Mindez tehát a termelési, társadalmi viszonyok fejlődésnek szükségszerű következménye.

Is 2824/43

A kérdést tehát - szerző elvi kiindulásával ellentétben- a termelési viszonyoknak a termelőeszközök tovább fejlődésére gyakorolt hatása szempontjából kellett volna feldolgozni. Hogy ez nem így történt, arra utal, hogy az elvi kiindulás és a konkrét tárgyalás elvi egysége szerzőnél hiányzott.

Ms 2834/44

7

Spira György véleménye az alant felsorolt munkákról:

Vezérfonal az 1848-as szabadságharccal kapcsolatos néphagyományok összegyűjtéséhez.

Az ellenállási mozgalom motivumai a szlovák nép szájhagyományában.

Ortutay Gyula: Kossuth Lajos a magyar nép hagyományában.

Sándor István: Világos és Arad a magyar néphagyományokban.

Vezérfonal az 1848-as szabadságharccal kapcsolatos néphagyományok összegyűjtéséhez.

A gyűjtés, amint a Vezérfonaltól is látszik, helyes kezdeményezés volt, viszonylag széles körben folyt és gazdag anyag feltárását eredményezte. A Vezérfonal /és ennek megfelelően nyilván a gyűjtés/ legfőbb hibái a következők:

1./ Maradványok. A Vezérfonal a gyűjtést csak a parasztság körében irányozza elő, a magyar nép fogalmát a parasztságra szűkíti le /4. l./, pedig ismeretes, hogy munkáscsapatunk körében milyen eleven hagyományai éltek és élnek 1848-nak.

2./ Nacionalista maradványok. A gyűjtők számára megadott kérdések több esetben sovinszta cél elérésére irányulnak. Az egyik kérdés: "Kik siettek a császári Ausztria segítségére." Ugyanakkor nincs feltéve kérdés arról, hogy a magyar nép körében mennyiben mutatkozott meg rokonszenv az orosz katonák irányában és megfordítva az orosz katonák körében a magyar nép irányában. Egy másik kérdés: "Kikből, milyen nemzetiségűekből állt az ellenfél" Ugyanakkor nincs feltéve kérdés arról, hogyan harcoltak a szabadságharc oldalán nem-magyar nemzetiségűek.

3./ Az osztályharcos hagyományok ápolásának hiánya. Nincs feltéve kérdés arról, hogyan, milyen mozgalmak keretében harcoltak 1848-ban a parasztek a jobbágyfelszabadítás továbbfejlesztéséért, ugyanakkor viszont szerepel több érthetetlen kérdés arról, hogyan osztottak földet 1848-ban a parasztek között, noha tudjuk, hogy 1848-ban nem osztottak földet.

Az ellenállási mozgalom motivumai a szlovák nép szájhagyományában

c. cikkekérőül képtelen vagyok bírálatot írni, mert számomra teljesen érthetetlen szakmai zsargonban íródott.

Ortutay Gyula: Kossuth Lajos a magyar nép hagyományában.

A tanulmány első értékes összefoglalását adja témájának. Különösen két érdemét szeretném kiemelni: az egyik az, hogy megmutatja igen finom elemzés alapján, hogyan alkalmazott a parasztság Kossuthra korábbi Mátyás-legendákat, a másik az, hogy megmutatja, a parasztság Kossuthnak elsősorban mint jobbágyfelszabadítónak az emlékét őrizte meg. A tanulmány legfőbb hibái:

1./ A Vezérfonalhoz hasonlóan ez a tanulmány sem foglalkozik a munkásság körében élő kiterjedt Kossuth-hagyományokkal.

2./ A szerző kritika nélkül magáévá teszi Deme Lászlónak azt a megállapítását, hogy a Petőfi-hagyományok eltörpülnek a Kossuth-hagyományok mellett. Általában nem is foglalkozik ezzel a kérdéssel mennyiben éltek együtt a Kossuth-hagyományok a forradalom balol-

14 2834/44

daji vezetőinek hagyományaival. Pedig a tanulmányban is szerepel egy-két idézet, amely megmutatja, hogy a parasztság mennyire együtt őrizte Kossuth emlékét Petőfi, Perczel és mások emlékével. Lehetett volna hasonlókat találni Táncsicsra vonatkozólag is. Az pedig közismert, milyen széleskörű hagyományai maradtak népünk körében Petőfi működésének.

3./ A nem-magyar szomszéd népek körében élő Kossuth-hagyományok ismertetése rendkívül vázlatos. Ennél is nagyobb hiba azonban az, hogy amennyiben Kossuth-ellenes hagyományokról szól, egyáltalán nem magyarázza meg azok keletkezésének történelmi alapjait. Ehelyett egyáltalán nem meggyőző módon császári hatóságok mesterseges behatásaira próbálja visszavezetni őket.

IV. Sándor István: Világos és Arad a magyar néphagyományokban

című tanulmányát nem kaptam meg és így nem tudok bírálatot írni róla.

A Debreceni Kossuth Iajos Tudományegyetem Kossuth-díj javaslatai.

Dr. Gundá Béla egyetemi tanár, a tudományok kandidátusa munkássága jelenleg főleg a kelet európai lakóház kutatás problémájával kapcsolatos. Ez a könyve a MTA kiadásában fog megjelenni mintegy 300 oldal terjedelemben.

A kisebb terjedelmű vizsgálatok a szatmári területek néprajzi feldolgozására irányulnak, pl. a kisiparok vizsgálatára: faszekaság, méhészkedés, tejgazdálkodás, építkezés. Szerkesztésében készül a Magyar Tudományos Akadémia megbízásából és támogatásával a Magyar Néprajzi Lexikon szerkesztése. A Néprajzi Lexikon mintegy 1.500-2.000 oldalra tervezett mű lesz. További kutatási problémája a kelet európai néphit mitológikus alakjai.

A kelet európai lakóház téma nem csupán az építkezéssel foglalkozik, hanem a társadalomfejlődés érdekes problémáját is tárgyalja, amely a szláv népek nagy-család szervezetével kapcsolatos.

A másik témája "A kelet európai folklóre közös problémái" az Acta Ethnographica részére készül, mintegy 80 oldal terjedelemben. A pásterok hiedelemvilág elemzése, erdei szellemek, stb. Megállapítja, hogy a kelet európai népeknek közös mitológia világa a népi hagyományok révén kapcsolatban áll egymással.

További dolgozatai: "A magyar népi műveltség kelet európai helyzete" 1949. Néprajzi Tanulmányok Budapest. "A generációk szerepe a hagyományozásban". Megállapítja, hogy a népi hagyományok átvételénél a különböző gazdasági fokon álló generációk, különbözőképp viselkednek. E dolgozat megjelent Midwest Folklore. Bloomington 1951.

"A gyűjtőgő és szakmányoló gazdálkodás kutatása". 40 oldal. Budapest, 1949. E dolgozatában a primre gazdasági tevékenységeket vizsgálja, társadalmakban és pástertársadalmakban.

"Munka és kultúra a magyar parasztságánál". 1948. Kolozsvár. Társadalom Tudomány. E dolgozatában a kollektív munka, kalálka a nova a hóceta jelentőségét vizsgálja.

"A Déli Kárpátok román népi műveltségének balkáni kapcsolatai". 1941. Ethnographia.

"Néprajzi vonatkozások régi francia vadászkönyvekben". 1939. Néprajzi Értesítő.

"Népi mesőgazdálkodás a Boláva-völgyében". 1938. Néprajzi Múzeum Értesítője.

"Társadalmi tényezők és a népi műveltség alakulása". Erdélyi Helikon. 1944. E dolgozatában megállapítja, hogy a népi műveltség anyagát csak a társadalmi tényezőkön keresztül lehet helyesen értékelni.

"Sammelwirtschaft bei den Ungarn" Berlin. 1938. Ungarische Jahrbücher.

"Heilige Mittelpfal der Musee bei den Ungarn". Folk-Live. Stockholm, 1949. A parasztság pillérjeinek kultúrájából az apajog és anyajog keveredését állapítja meg a régi magyar társadalomban.

Dr. Gundá Béla néprajzi kutatásai a kelet európai népek néprajzának és társadalomfejlődésének közös elemeit vizsgálja ki és ebben a közösségben jelöli ki a magyarság néprajzának helyét.

Javasolva: 10.000 Ft.

Ms 2834/46

Nemes Dossó "Az Általános Munkássegylet története" /1868-1873/ című könyve az eddig megjelent legterjedelmesebb munkásmozgalomtörténeti munka, a magyarországi szocialista mozgalom kialakulásának történetét dolgozza fel. A kötet forrásanyaga túlnyomórészt a Magyar Munkásmozgalom Történetének Válogatott Dokumentumai I. kötetében publikált dokumentumokból áll.

Nemes elvtárs feleletet ad a magyar munkásmozgalom kezdeti időszakának minden fontos kérdésére, behatóan vizsgálja a magyarországi szocialista mozgalom kialakulásának külső és belső körülményeit. A mű egyik fő erénye az, hogy a magyar munkásmozgalom történetét a magyar nemzeti történelemmel és a nemzetközi munkásmozgalom történetével szoros összefüggésben ábrázolja. Nemes elvtárs pontosan elemzi a kiegyezés Magyarországnak osztályviszonyait és politikai életét. Részletesen vizsgálja a nemzetközi munkásmozgalom, az I. Internacionálé magyarországi hatását és a szocializmus magyarországi elterjedésének a kérdését. A könyv összefoglaló képet ad a kialakuló mozgalom szervezeti kérdéseiről és ideológiai arculatáról. Kifejti az Általános Munkássegylet álláspontját a magyar fejlődés döntő kérdéseivel kapcsolatban /nemzeti függetlenség, agrárkérdés stb./. Számos olyan kérdést tisztáz, amely a későbbi évtizedek munkásmozgalmának megértése szempontjából is fontos. Nemes elvtárs könyve alkalmas arra, hogy nemcsak a történészek és a történelemmel foglalkozók, hanem az olvasók nagy tömegei előtt is helyes megvilágításba helyezze a magyar munkásmozgalom történetének ezt a hősi korszakát. Szép és helytálló képet rajzol a mozgalom kiemelkedő vezetőiről, elsősorban Parkás Károlyról, sikeresen oldja meg a mozgalom egyes eseményeinek /sztrájkok, tüntetések/ ismertetését is.

Ami a mű szerkezeti felépítését illeti, vitatható, hogy indokolt-e az ideológiai kérdéseket külön fejezetben, a könyv végén tárgyalni. A stílus sok helyen nem elég gördülékeny. Egyes, a fejlődés szempontjából kevésbé fontos kérdések tárgyalása mellőzhető lett volna.

Javaslat: 10.000 Ft.

Sz o l n o k y Lajos: Minőségi csoportok, mennyiségi egységek...
c. dolgozatának történelmi vonatkozásu kérdéseiről.

Annak hangsúlyozása mellett, hogy szerző a kenderfeldolgozás technikai menetének pontos, részletekbemenő feldolgozását adja, három hiányosságra szeretnék utalni.

1./ A történelmi fejlődés mellőzése.

Szerző is, -miként az általános tapasztalatok mutatják az egész néprajztudományi irodalom- nem veszi megfelelően figyelembe a történelmi fejlődés menetét, alapvető korszakhatárait. Szerző dolgozatából sem derül ki pl., hogy a kenderfeldolgozással kapcsolatos megállapításai melyik időszakra vonatkoznak. A szöveg ugyanis több helyen azt a benyomást kelti, hogy a XIX. század utolsó évtizedeit és a felszabadulás utáni éveket szerző egy korszaknak tekinti. /Lásd pl. 36. oldalt/ Ugyanakkor szerző nem tesz különbséget "feudalis és feudalkapitalista viszonyok között" s így ismét két alapvetően eltérő termelési, társadalmi rendszer azonosításának hibájába esik. /u.o./ A kenderfeldolgozást nem történelmileg tárgyalja, nem tűnik ki a fejlődés, illetőleg a változás az imperializmuselőtti kapitalizmus, az imperializmus és a felszabadulás utáni időszak viszonyai között, holott a fejlődés során jelentkező változó mozzanatokra feltétlenül utalni kellett volna.

2./ A falusi mellékes háziipar idealista értékelése.

Szerző helytelenül értékeli a paraszti kenderfeldolgozást a XIX. század utolsó éveiben, illetőleg a a XX. század legelején. Azt írja, hogy a kenderfeldolgozás számottevő szerepe "a hagyományokon való ragaszkodáson kívül... a munka fázisok naptári időbeosztása"-ra vezethető vissza /36/. Ez helytelen, idealista magyarázat. A falusi mellékes háziipar s így a kenderfeldolgozó ipar is, nem "a hagyományokhoz való ragaszkodás" még kevésbé "a munkafázisok naptári időbeosztása", hanem a kapitalizmus elégtelen fejlődése miatt játszott viszonylag jelentős szerepet Magyarországon az említett időben. Annak a ténynek ugyanis, hogy -mint a szerző írja- "a hosszú késő őszi és téli napokban a nőknek alkalmuk sem igen nyílt más hasznos dolgot végezni" - a hazai kapitalizmus s benne az agrárkapitalizmus korlátozott fejlődése volt az oka, ami a téli időt "szabaddá", a falusi dolgozókat munkanélkülivé tette. Amint Lenin írja: "Parasztunk téli munkanélkülisége nem annyira a kapitalizmusból, mint inkább a tőkés fejlődés elégtelenségéből fakad." /A kapitalizmus fejlődése Oroszországban Bp. 1949. 320/ A fejlődés korlátozottsága pedig Magyarországon alapvetően a félgazdasági viszonyokból következett.

3./ Társadalmi vonatkozások elhanyagolása:

Bár szerző táblázatos kimutatásban felvázolja a munkafázisokhoz kapcsolódó társadalmi vonatkozásokat, még sem foglalja közük ezzel jelentőségükhöz mértan. Szerző jelzései például nem alkalmasak arra, hogy rávilágítsanak a parasztságon belüli rétegek más, más vagy legalábbis nem azonos szerepére a kenderfeldolgozással kapcsolatban. A munkafázisok változó formái - a feles, a napszámos munka stb.- mögött az egyes paraszti rétegek, vagy éppen osztályok eltérő funkciói húzódnak meg. A fonást felesbe kiadó paraszt, nem ugyanaz a fonást napszámban vállaló paraszttal. Ennek figyelmen kívül hagyása objektíve a parasztság osztályokra tagozottságának a paraszti burzsoázia

105 2834/119

és a szegényparasztság ellentétének keméződését jelenti,
/ a kapitalista viszonyok között/.

SZLADITS KÁROLY

Különösen három irányu tevékenysége jelentős: a/ tudományos, b/ tudományos-szervező, c/ nevelő.

a/ Tudományos téren jelentősége abban áll, hogy világos és emennyire lehetséges, egyéges rendszerbe foglalta a modern magyar burzsoá magánjogot, amely főleg Grosschmid Béni tevékenysége nyomán részleteiben igen gazdag, de teljesen rendszerezetlen volt. Ennek során a liberális-radikális szemléletet érvényesítette és bizonyos fokig ellnállt a magánjogot fasizáló törekvéseknek. Ilyen rendszerező jellegű munkái főképpen: a tankönyvként használt kétkötetes "Magyar magánjog vázlata" és az ezt megelőzően készült "Dologi jog". A magánjogi dogmatika összefoglalását adta az általa szerkesztett hatkötetes "Magyar magánjog" általa megírt részeiben /Általános rész, Kötelmi jog általános része és Öröklési jog egyes részletei./ A gyakorlati jogászoknak nyújtott segítséget egy háromkötetes és egy kétkötetes, a magánjogot teljesen feldolgozó jogszabály és bírói gyakorlat-kommentárban, amit Villányi /Fürest/ Lászlóval közösen készített. A magánjog kialakulását tárgyalja "Az osztrák polgári törvénykönyv hatása a magyar magánjogra" c. munkája. Aktuális kérdésekről szól "Munkásbiztosítás és a magánjogi kártérítés" c. 1910-ben írt munkája, "A Háborus magánjogi jogalkotás köréből" és "A magánjog újabb szabályai 1917-1925" c. munkája. Ezekon kívül monográfiákban tisztázta egyes jogintézmények helyzetét /Magyar telekkönyvi anyagi jog, különös tekintettel az Osztrák Polgári Törvénykönyvre, Az örökös jogállása, Az egyesületi jogról, Az eladó felelőssége, A hagyományos felelőssége az eladó tartozásaiért, stb./ Mindezeket a munkákat a világosság, közérthetőség, gyakorlatiasság jellemzi; értékük inkább ebben van, mint a kifejtettek újdonságában.

b/ Tudományos-szervező téren nagyon nagy jelentősége van. Ebből a szempontból elsősorban a már említett hatkötetes, több mint 10.000 oldal terjedelmű "Magyar magánjog" c. kézikönyv megszerkesztését kell említeni; ebben a műben az összes számottevő liberális-radikális magyar magánjogász összefoglalta mindazt, amit a magyar burzsoá magánjog alkotott. Ettől eltekintve is minden jelentősebb magánjogi kezdeményezés Szladits Károlytól indult ki. Nagy szerepe van abban, hogy a magánjogászok többsége tartózkodóan viselkedett az előnyomuló fasizmussal szemben, - igaz, hogy liberális álláspontból.

c/ Nevelő tevékenysége ugyanilyen jelentős. Az egyetemen évről-évre maga köré gyűjtötte a legkiválóbbakat és személyesen is rendkívül sokat tett fejlődésük előmozdítása érdekében. Volt tanítványaival az egyetem elvégzése után is rendszeresen szoros kapcsolatot tartott, amely szervezeti formát is öltött és kiadványsorozatot is eredményezett. A jogi tudományos nevelésnek központi vezető alakja volt; tanítványai közé tartozott Beér, Világhy, Csanádi, Försi, stb. Tankönyve kétségkívül a legvilágosabb és legjobban tanulható tankönyv volt abban az időben.

Javaslat: 30.000 Ft.

U. 2834/43

Elekes Lajos Hunyadi c. monográfiája történettudományunk komoly nyeresége. A Hunyadi kérdés számos bonyolult problémájának megoldásával, jelentős mennyiségű új anyag feltárásával, illetve a régebben ismert adatokból új tények feltárásával általában jó képet ad a korszak főkérdéseiről és Hunyadi János szerepéről.

A munka helyesen alkalmazza a marxizmus-leninizmus tenitéseit az igazságos és igazságtalan háborúról és általában jól alkalmazza a nagy haladó egyéniségek történeti szerepéről szóló marxista-leninista elveket. Elekes könyve továbbá nagy jelentőségű a most meginduló magyar marxista hadtörténetírás fejlődése szempontjából is. Helyesen összeköti a hadszervezet és hadtechnika fejlődését az általános haladás és az osztályviszonyok kérdésével.

Erdeme a munkának, hogy miközben mindig előtérben áll Hunyadi János nagy egyénisége, gondosan elemzi az osztályok helyzetének fejlődését a magyar társadalomban, igen sok új anyagot tár fel a gazdasági-társadalmi élet területén.

Elekes elvtárs könyve a marxista magyar történetírás számára komoly példa, hogy jó felépítésénél, szép, lendületes stílusánál fogva, nagy terjedelme és újabb és újabb problémák felvetése ellenére is alkalmas arra, hogy feltárja haladó hagyományainkat, hogy elmélyítse a hazaszeretetet népünkben, meggyűlöltesse a hódítókat és mozgósítson népünk ellenségei ellen.-

Javaslat: 20.000 Ft.

A./

S ő t é r István dr.

"Eötvös József" című tanulmányáért.

Jelentékeny mértékben eddig fel nem tárt ferrarásanyagra támaszkodik. Leáava Eötvös életének és életművének társadalomtörténeti gyökéréig feltárja, hogy hogyan lett Eötvös haladó hagyományaink megteremtőinek egyik nagy alakjává. Eötvös sokoldalú működésének megnyilatkozásait és formáit Sőtér nem egymástól elszigetelve, hanem dialektikus összefüggésükben mutatja be anélkül, hogy elhomályosítaná sokoldalúságát.

Sőtér munkájáról uttörő marxista kezdeményezéséért, egész koncepciójáért és koncepciójának távlataiért a legnagyobb elismeréssel nyilatkoznak a szakemberek. Az az általános vélemény, hogy szerzője méltán nyerte el munkájával nálunk elsőnek az új rendszerű doktori fokozatot.

J a v a s l a t : 10.000.- Ft.

. - .

N a g y Péter az irodalomtudományek kandidátusa.

"Móricz Zsigmond" c. 1953-ban megjelent tanulmányáért.

J a v a s l a t i : 10.000.- Ft.

. - .

C s a t k a i Badre és D e r c s é n y i Dezső

"Sopron és Környéke Műemlékei" című közösen írt munkájukért.

A magyar műemléki topográfia - Magyarország művészeti és történeti emlékeinek közigazgatási egységek szerinti teljes gyűjteménye - sorozatának első kötete. Régi művészetünk fejlődésének felderítéséhez pontos és teljes anyagközléssel járul hozzá. A magyar múlt emlékeinek ilyenirányu teljes összegyűjtése és számbavétele nemcsak hogy műemlékeink eddig elhanyagolt teljes táráat feldolgozza, hanem alkalmat ad múltunk haladó korszakainak megismerésére, segítséget nyújt azok fennmaradt emlékeinek további ápolására és fenntartására.

A kötet munkatársai első ízben dolgozták fel egy vidéki város teljes műemléki anyagát. Ebben is, de a sorozat megindításával is uttörő munkát végeztek, sok tudományos és gyakorlati nehézséget kellett leküzdeniök. Munkájuk irányadó lesz a nagy topográfia sorozat további kötetei számára. A kötet iránt máris igen nagy az érdeklődés, különösen Sopronban. Ez is mutatja nagy jelentőségét a kulturális hagyományok gondozása, felelevenítése és a nemzetközi öntudat megerősítése terén. Jutalmazása nemcsak

./.

Javaslat-tervezet
az 1954. évi Kossuth-díjakra.

Nemes Dezső "Az Általános Munkássegylet története" /1868-1873/
című könyve az eddig megjelent legterjedelmesebb munkásmozgalomtör-
téneti munka, a magyarországi szocialista mozgalom kialakulásának
történetét dolgozza fel. A kötet forrásanyaga tulajdonképpen a Magyar
Munkásmozgalom Történetének Válogatott Dokumentumai I. kötetében
publikált dokumentumokból áll.

Nemes elvtárs feleletet ad a magyar munkásmozgalom kezdeti időszaka-
jának minden fontos kérdésére, behatóan vizsgálja a magyarországi
szocialista mozgalom kialakulásának külső és belső körülményeit.
A mű egyik fő erénye az, hogy a magyar munkásmozgalom történetét a
magyar nemzeti történelemmel és a nemzetközi munkásmozgalom törté-
netével szoros összefüggésben ábrázolja. Nemes elvtárs pontosan elem-
zi a kiegyezés Magyarországnak osztályviszonyait és politikai életét.
Részletesen vizsgálja a nemzetközi munkásmozgalom, az I. Internacio-
nális magyarországi hatását és a szocializmus magyarországi elterjedé-
sének a kérdését. A könyv összefoglaló képet ad a kialakuló mozgalom
szervezeti kérdéseiről és ideológiai arculatáról. Kifejti az Által-
ános Munkássegylet álláspontját a magyar fejlődés döntő kérdéseivel
kapcsolatban /nemzeti függetlenség, agrárkérdés stb./. Számos olyan
kérdést tisztáz, amely a későbbi évtizedek munkásmozgalmának megér-
tése szempontjából is fontos.

Ami a mű szerkezeti felépítését illeti, vitatható, hogy indokolt-e
az ideológiai kérdéseket külön fejezetben, a könyv végén tárgyalni.
A stílus sok helyen nem elég gördülékeny. Egyes, a fejlődés szem-
pontjából kevésbé fontos kérdések tárgyalása mellőzhető lett volna.

Valamint "Az ellenforradalom hatalomrajtása és rémuralma Magyar-
országon c. dokumentumkötet szerkesztéséért és bevezető tanulmányá-
ért, amely teljes élességgel és meggyőző erővel tárja fel az ellen-
forradalmi rendszer embertelenségét. /A Munkásmozgalmi Intézet és
az Országos Levéltár javaslata. /

Javaslat: 10.000.- Ft.

Székely György a parasztság feudális-keri történetének
kérdéseit tárgyaló tanulmányáért.

Székely György szerkesztette a Tanulmányok a parasztság történeté-
hez Magyarországon a 14. században c. kötetet, amelyben 10 tanul-
mányt írt a parasztság 14. századi történetének alapvető problémái-
ról. /A történelmi előzmények; A parasztság és a feudális állam meg-
szilárdulása Károly Róbert korában; A földközösség és szerepe az osz-
tályharokban; A parasztság szerepe az árutermelésben; A jobbágyköltö-
zés, mint a paraszti harc egyik jellemző formája; Az erdélyi románok
feudalizálódása; A jobbágyok földesurinak terheinek növelése és az erő-
szakapparátus további kiépítése; Az egyházi nagybirtok újjászervezése
harc az egyházi kizsákmányolás ellen - eretnekmozgalmak; A parasztság
állami terheinek növekedése és a polgárság bekapcsolódása a jobbágy-
ság kizsákmányolásába; A parasztság differenciálódása. / -- Tanulmány-
nyait bőséges új forrásanyag feltárása, éles kritika és példás fel-
dolgozás jellemzi.

Javaslat: 10.000.- Ft.

a művészettörténezséket és történezséket serkenteni még fokozottabb munkára, hanem felhivni az egész ország figyelmét erre a jelentős kezdeményezésre.

Javaslat: 10.000.- Ft.

- . -

L y k a Károly

"A Milleniumtól az első világháborúig" című könyvéért és egész élete munkásságáért.

Javaslat: 50.000.- Ft.

.....